

- اعلیحضرت همایونی شاهنشاهی رسماً افتتاح خواهد یافت .
- ماده ۱۱ - پس از افتتاح رسمی مجلس مؤسسان همان روز در تحت ریاست مسن ترین عضو خود تشکیل یافته و یکمقرر رئیس و دو نفر نایب رئیس و چهار نفر منشی انتخاب می شوند .
- ماده ۱۲ - جلسات مجلس مؤسسان علنی خواهد بود .
- ماده ۱۳ - مجلس مؤسسان پس از اتخاذ تصمیمات لازم منحل خواهد شد .
- ماده ۱۴ - فرمانداران یا بخش داران مکلف میباشند که بمجرد وصول این نظامنامه را برای اطلاع عامه اعلان نمایند و پس از وصول او امر لازمه موجبات اجرای آنرا فراهم سازند .

اینک متن قانون اساسی

بند اول - قسمت اول - فرمان مشروطیت

السلطان مظفرالدین شاه قاجار

جناب اشرف صدر اعظم : از آنجا که حضرت باری تعالی جل شأنه سر رشته ترقی و سعادت ممالک محروسه ایران را بکف کفایت ما سپرده و شخص همایون ما را حافظ حقوق قاطبه اهالی ایران و رعایای صدیق خودمان قرارداداده لهذا خراین موقع که رای و اراده همایون ما بدان تعلق گرفت که برای رفاهیت و امنیت قاطبه اهالی ایران و تشیید و تائید مبانی دولت اصلاحات مقتضیه بمرور در دوائر دولتی و مملکتی بموقع اجرا گذارده شود چنان مصمم شدیم که مجلس شورای ملی از منتخبین شاهزادگان و علماء وقاجاریه واعیان و اشراف وملاکین و تجار و اصناف بانتهاب طبقات مرقومه در دارالخلافه طهران تشکیل وتنظیم شود که در مهم امور دولتی ومملکتی ومصالح عامه مشاوره ومدافه لازمه را بعمل آورده وبهیئت وزرای دولتخواه مدار اصلاحاتی که برای سعادت وخوشبختی ایران خواهد شد اعانت و کمک لازم را بنماید و در کمال امنیت واطمینان عقاید خود را در خیر دولت وملت ومصالح عامه واحتیاجات قاطبه اهالی مملکت بتوسط شخص اول دولت بمرض برساند که بصره همایونی موشح وبموقع اجرا گذارده شود . بدیهی است که بموجب این دستخط مبارک نظامنامه وترتیبات این مجلس واسباب ولوازم تشکیل آن را موافق تصویب وامضای منتخبین از این تاریخ مرتب ومهیما خواهد نمود که بصره ملوکانه رسیده وبعون الله تعالی مجلس شورای مرقوم که نگهبان عدل ماست افتتاح وباصلاحات لازمه امور مملکت و اجرای قوانین شرع مقدس شروع نماید و نیز مقرر میداریم که سواد دستخط مبارک را اعلان ومنشر نمایم تا قاطبه اهالی از نیات حسنه ما که تماماً راجع بترقی دولت وملت ایران است کما ینبغی مطلع ومرفه الحال مشغول دعا گوئی دوام این دولت واین نعمت بی زوال باشند .

در قصر صاحب قرانیه بتاریخ چهاردهم شهر جمادی الثانیه ۱۳۲۴ هجری در سال یازدهم سلطنت ما :

بند اول - قسمت دوم - قانون اساسی

بسم الله الرحمن الرحيم

آنکه مطابق فرمان معدلت بنیان همایونی مورخه چهارده جمادی الاخره ۱۳۲۴ از برای ترقی وسعدت ملك و ملت و تشیید مبانی دولت و اجرای قوانین شرع حضرت ختمی مرتبت صلی الله علیه و آله امر بتأسیس مجلس شورای ملی فرمودیم و نظر بدان اصل اصیل که هر يك از افراد اهالی مملکت در تصویب و نظارت امور عموم علی قدر مراتبهم محق و سهممند تشخیص و تعیین اعضای مجلس را بانتخاب ملت محول داشتیم اینک که مجلس شورای ملی بر طبق نیات مقدسه ما افتتاح شده است اصول و مواد نظامنامه اساسی شورای ملی را که مشتمل بوظائف و تکالیف مجلس مزبور و حدود و روابط آن نسبت بادارات دولت است از قرار اصول ذیل مقرر میفرمائیم :

در تشکیل مجلس

اصل اول مجلس شورای ملی بموجب فرمان معدلت بنیان مورخه چهاردهم جمادی الاخره ۱۳۲۴ مؤسس و مقرر است .

اصل دوم مجلس شورای ملی نماینده قاطبه اهالی مملکت ایران است که در امور معاشی و سیاسی وطن خود مشارکت دارند .

اصل سوم مجلس شورای ملی مرکب است از اعضای که در طهران و ایالات انتخاب میشوند و محل انعقاد آن در طهران است .

اصل چهارم عده انتخاب شوندگان بموجب انتخاب نامه علیحده از برای طهران و ایالات فعلاً یکصد و شصت و دو نفر تعیین شده است و بر حسب ضرورت عده مزبوره تزايد تواند یافت الی دوست نفر .

اصل پنجم منتخبین از برای دو سال تمام انتخاب میشوند و ابتداء این مدت از روزی است که منتخبین ولایات تماماً در طهران حاضر خواهند شد . پس از انقضای مدت دو سال باید نمایندگان مجدداً انتخاب شوند و مردم مختارند هر يك از منتخبین سابق را که بخواهند و از آنها راضی باشند دوباره انتخاب کنند .

اصل ششم منتخبین طهران لدى الحضور حق انعقاد مجلس را داشته مشغول مباحثه و مذاکره میشوند رأی ایشان در مدت غیبت منتخبین ولایات با کثرت مساط اعتبار و اجراء است .

اصل هفتم در موقع شروع بمذاکرات باید اقلادوثلث از اعضاء مجلس حاضر باشند و هنگام تحصیل رأی سه ربع از اعضاء باید حاضر بوده و اکثریت آراء وقتی حاصل میشود که بیش از نصف حضار مجلس رأی بدهند .

اصل هشتم مدت تعطیل و زمان اشتغال مجلس شورای ملی بر طبق نظامنامه داخلی مجلس بتشخیص خود مجلس است و پس از تعطیل تابستان باید مجلس از چهاردهم میزان که مطابق

جشن افتتاح اول مجلس است مفتوح و مشغول کار شود .
اصل نهم مجلس شورای ملی در مواقع تعطیل فوق العاده منعقد تواند شد .
اصل دهم در موقع افتتاح مجلس خطابه ای بحضور همایونی عرض کرده و جواب خطابه از طرف قرین الشرف ملوکانه سرافراز و مباهی میشود .
اصل یازدهم اعضاء مجلس بدو آنکه داخل مجلس میشوند باید بترتیب ذیل قسم خورده و قسم نامه را امضاء نمایند .

صورت قسم نامه

ما اشخاصی که در ذیل امضاء کرده ایم خداوند را بشهادت میطلبیم و بقرآن قسم یاد میکنیم مادام که حقوق مجلس و مجلسیان مطابق این نظامنامه محفوظ و مجری است تکالیفی را که بمارجوع شده است مهما ممکن با کمال راستی و درستی و جد و جهد انجام بدهیم و نسبت باعلیحضرت شاهنشاه متبوع عادل مفخم خودمان صدیق و راستگو باشیم و باسناد سلطنت و حقوق ملت خیانت ننمائیم و هیچ منظوری نداشته باشیم جز فواید و مصالح دولت و ملت ایران .
اصل دو از دهم بهیچ عنوان و بهیچ دستاویز کسی بدون اطلاع و تصویب مجلس شورای ملی حق ندارد متعرض اعضاء آن بشود . اگر احیاناً یکی از اعضاء علناً مرتکب جنحه و جنایتی شود و در حین ارتکاب جنایت دستگیر گردد باز باید اجرای سیاست در باره او یا استحضار مجلس باشد .

اصل سیزدهم مذاکرات مجلس شورای ملی از برای آنکه نتیجه آنها بموقع اجرا گذارده تواند شد باید علنی باشد . روزنامه نویس و تماشاچی مطابق نظامنامه داخلی مجلس حق حضور و استماع دارند بدون اینکه حق نطق داشته باشند . تمام مذاکرات مجلس را روزنامهجات میتوانند بطبع برسانند بدون تحریف و تغییر معنی تا عامه ناس از مباحث مذاکره و تفصیل گزارشات مطلع شوند . هر کس صلاح اندیشی در نظر داشته باشد در روزنامه عمومی برنگارد تاهیچ امری از امور در پرده و برهه بچکس مستور نماید لهذا عموم روزنامهجات مادامی که مندرجات آنها مغل اصلی از اصول اساسیه دولت و ملت نباشد مجاز و مختارند که مطالب مفیده عام المنفعه را همچنان مذاکرات مجلس و صلاح اندیشی خلق را بر آن مذاکرات بطبع رسانیده منتشر نمایند و اگر کسی در روزنامهجات و مطبوعات برخلاف آنچه ذکر شد و باغراض شخصی چیزی طبع نماید یا تهمت و افترا بزند قانوناً مورد استنطاق و محاکمه و مجازات خواهد شد .
اصل چهاردهم مجلس شورای ملی بموجب نظامنامه علیحده موسوم بنظامنامه داخلی امور شخصی خود را از قبیل انتخاب رئیس و نواب رئیس و منشیان و سایر اجزاء و ترتیب مذاکرات و شعب و غیره منظم و مرتب خواهد کرد .

در وظایف مجلس و حدود و حقوق آن

اصل پانزدهم مجلس شورای ملی حق دارد در عموم مسائل آنچه را صلاح ملک و ملت میداند پس

از مذاکره و مذاقه از روی راستی و درستی عنوان کرده با رعایت اکثریت آراء در کمال امنیت و اطمینان با تصویب مجلس سنا بتوسط شخص اول دولت بعرض برساند که بصدقه همایونی موشح و بموقع اجرا گذارده شود .

اصل شانزدهم کلیه قوانینی که برای تشیید مبانی دولت و سلطنت و انتظام امور مملکتی و اساس وزارتخانه ها لازمست باید بتصویب مجلس شورای ملی برسد .

اصل هفدهم لوایح لازمه را در ایجاد قانونی یا تغییر و تکمیل و نسخ قوانین موجوده مجلس شورای ملی در موقع لزوم حاضر مینماید که با تصویب مجلس سنا بصدقه همایونی رسانده بموقع اجرا گذارده شود .

اصل هیجدهم تسویه امور مالیه جرح و تعدیل بودجه تغییر در وضع مالیات ها ورود و قبول عوارض و فروعیات همچنان میمیزی های جدید که از طرف دولت اقدام خواهد شد بتصویت مجلس خواهند بود .

اصل نوزدهم مجلس حق دارد برای اصلاح امور مالیاتی و تسهیل روابط حکومتی در تقسیم ایالات و ممالک ایران و تجدید حکومت ها پس از تصویب مجلس سنا اجرای آرای مصوبه را از اولیای دولت بخواهد .

اصل بیستم بودجه هر يك از وزارتخانه ها باید در نیمه آخر هر سال از برای سال دیگر تمام شده پانزده روز قبل از عید نوروز حاضر باشد .

اصل بیست و یکم هر گاه در قانون اساسی وزارتخانه ها قانون جدید یا تغییر و نسخ قوانین مقرره لازم شود با تصویب مجلس شورای ملی صورت خواهد گرفت اعم از اینکه لزوم آن امور از مجلس عنوان یا از طرف شورای مسئول اظهار شده باشد .

اصل بیست و دوم مواردی که قسمتی از عایدات یا دارایی دولت و مملکت منتقل یا فروخته میشود یا تغییری در حدود و ثغور مملکت لزوم پیدا میکند بتصویب مجلس شورای ملی خواهد بود **اصل بیست و سوم** بدون تصویب مجلس شورای ملی امتیاز تشکیل کمپانی و شرکت های عمومی از هر قبیل و بهر عنوان از طرف دولت داده نخواهد شد .

اصل بیست و چهارم بستن عهد نامه ها و مقاوله نامه ها اعطای امتیازات (انحصار) تجارتنی و صنعتی و فلاحتی و غیره اعم از اینکه طرف داخله باشد یا خارجه باید بتصویب مجلس شورای ملی برسد باستثنای عهد نامه هائی که استتار آنها صلاح دولت و ملت باشد .

اصل بیست و پنجم استقراض دولتی بهر عنوان که باشد خواه از داخله خواه از خارجه با اطلاع و تصویب مجلس شورای ملی خواهد شد .

اصل بیست و ششم ساختن راه های آهن یا شوسه خواه بخرج شرکت و کمپانی اعم از داخله و خارجه منوط بتصویب مجلس شورای ملی است .

اصل بیست و هفتم مجلس در هر جا تقصی در قوانین یا مسامحه ای در اجرای آن ملاحظه کند بوزیر مسئول در آن کار اخطار خواهد کرد و وزیر مزبور باید توضیحات لازمه را بدهد .

اصل بیست و هشتم هر گاه وزیری برخلاف یکی از قوانین موضوعه که بصحه همایونی رسیده اند با شتاب کاری احکام کتبی یا شفاهی از پیشگاه مقدس ملو گانه صادر نماید و مستمسک مساهله و عدم مواظبت خود قرار دهد بحکم قانون مسئول ذات مقدس ملو گانه خواهد بود .

اصل بیست و نهم هر وزیری که در امری از امور مطابق قوانینی که بصحه همایونی رسیده است از عهده جواب بر نیاید و معلوم شود که نقض قانون و تخلف از حدود مقرر کرده است مجلس عزل او را از پیشگاه همایونی مستدعی خواهد شد و بعد از وضوح خیانت در عدلیه دیگر بخدمت دولتی منصوب نخواهد شد .

اصل سی ام مجلس شورای ملی حق دارد مستقیماً هر وقت لازم بداند عریضه ای بتوسط هیئتی که مرکب از رئیس و شش نفر اعضاء که طبقات شش گانه انتخاب کنند بعرض پیشگاه مقدس ملو گانه برساند و وقت شرفیابی را باید بتوسط وزیر دربار از حضور مبارک استیذان نمود .
اصل سی و یکم وزراء حق دارند در اجلاس مجلس شورای ملی حاضر شده و در چائی که برای آنها مقرر است نشسته مذاکرات مجلس را بشنوند و اگر لازم دانستند از رئیس مجلس اجازه نطق خواسته توضیحات لازمه برای مذاکره و مذاقه امور بدهند .

دراظهار مطالب به مجلس شورای ملی

اصل سی و دوم هر کس از افراد ناس میتواند عرض حال یا ایرادات یا شکایات خود را کتباً بدفتر خانه عرایض مجلس عرضه بدارد . اگر مطلب راجع بخود مجلس باشد جواب کافی باو خواهد داد و چنانچه مطلب راجع بیکی از وزراء تخانه ها است بدان وزار تخانه خواهد فرستاد که رسیدگی نمایند و جواب مکفی بدهند .

اصل سی و سیم قوانین جدیدی که محل حاجت باشد در وزار تخانه های مسئول انشاء و تنقیح یافته بتوسط وزراء مسئول یا از طرف صدر اعظم بمجلس شورای ملی اظهار خواهد شد و پس از تصویب مجلس بصحه همایونی موشح گشته . موقع اجرا گذاشته میشود .

اصل سی و چهارم رئیس مجلس میتواند بر حسب لزوم شخصاً یا بخواهش ده نفر از اعضاء مجلس یا وزیری اجلاسی محرمانه بدون حضور روزنامه نویس و تماشاچی یا انجمنی محرمانه مرکب از عده منتخبی از اعضاء مجلس تشکیل بدهد که سایر اعضاء مجلس حق حضور در آن نداشته باشند لیکن نتیجه مذاکرات انجمن محرمانه وقتی مجرا تواند شد که در مجلس محرمانه با حضور سه ربع از منتخبین مطرح مذاکره شده با کثرت آراء قبول شود اگر مطلب در مذاکرات انجمن محرمانه قبول نشد در مجلس عنوان نخواهد شد و مسکوت عنه خواهد ماند .

اصل سی و پنجم اگر مجلس محرمانه بتقاضای رئیس مجلس بوده است حق دارد هر مقدار از مذاکرات را که صلاح بداند با اطلاع عموم برساند لکن اگر مجلس محرمانه بتقاضای وزیری بوده است افزایش مذاکرات موقوف با اجازه آن وزیر است .

اصل سی و ششم هر يك از وزراء میتواند مطلبی را که بمجلس اظهار کرده در هر درجه از

مباحثه که باشد استرداد کند مگر اینکه اظهار ایشان بتمامی مجلس بوده باشد در این صورت استرداد مطلب موقوف بموافقت مجلس است .

اصل سی و هفتم هر گاه لایحه وزیری در مجلس موقع قبول نیافت منضم بملاحظات مجلس عودت داده میشود وزیر مسئول پس از رد یا قبول ایرادات بمجلس میتواند لایحه مزبور را در ثانی بمجلس اظهار بدارد .

اصل سی و هشتم اعضاء مجلس شورای ملی باید رد یا قبول مطالب را صریح و واضح اظهار بدارند و احدی حق ندارد ایشان را تحریص یا تهدید در دادن رأی خود نماید . اظهار رد و قبول اعضاء مجلس باید بقسمی باشد که روزنامه نویس و تماشاچی هم بتوانند ادراک کنند یعنی باید آن اظهار بعلامت ظاهری باشد از قبیل اوراق کبود و سفید و امثال آن .

عنوان مطالب از طرف مجلس

اصل سی و نهم هر وقت مطلبی از طرف یکی از اعضاء مجلس عنوان شود فقط وقتی مطرح مذاکره خواهد شد که اقلاً پانزده نفر از اعضاء مجلس آن مذاکره ، مطلب را تصویب نمایند در این صورت آن عنوان کتباً بر رئیس مجلس تقدیم میشود . رئیس مجلس حق دارد که آن لایحه را بدو در انجمن تحقیق مطرح مذاکره قرار بدهد .

اصل چهلم در موقع مذاکره و مذاکره لایحه مذکوره در اصل سی و نهم چه در مجلس و چه در انجمن تحقیق اگر لایحه مزبور راجع بیکى از وزراء مسئول باشد مجلس باید بوزیر مسئول اطلاع داده که اگر بشود شخصاً والا معاون او بمجلس حاضر شده مذاکرات در حضور وزیر یا معاون او بشود .

سواد لایحه و منضمات آنرا باید قبل از وقت از ده روز الی یکماه باستثنای مطالب فوری از برای وزیر مسئول فرستاده باشند همچنان روز مذاکره باید قبل از وقت معلوم باشد پس از مذاکره مطلب با حضور وزیر مسئول در صورت تصویب مجلس با اکثریت آراء رسماً لایحه نگاشته بوزیر مسئول داده خواهد شد که اقدامات مقتضیه را معمول دارد .

اصل چهلم و یکم هر گاه وزیر مسئول در مطلب معنون از طرف مجلس بمصلحتی همراه نشد باید معاذیر خود را توجیه و مجلس را متقاعد کند .

اصل چهلم و دوم در هر امری که مجلس شورای ملی از وزیر مسئولی توضیح بخواهد آن وزیر ناگزیر از جواب است این جواب نباید بدون عذر موجه و بیرون از اندازه اقتضا بمهدئه تأخیر بیفتد مگر مطالب محرمانه که مستور بودن آن در مدت معینی صلاح دولت و ملت باشد ولی بعد از انقضای مدت معین وزیر مسئول مکلف است که همان مطلب را در مجلس ابراز نماید

در شرایط تشکیل مجلس سنا

اصل چهلم و سوم مجلس دیگری بعنوان سنای کب از شصت نفر اعضاء تشکیل میابد که اجلاس آن بعد از تشکیل مقارن اجلاس مجلس شورای ملی خواهد بود .

اصل چهل و چهارم نظامنامه های مجلس سنا باید بتصویت مجلس شورای ملی برسد .
اصل چهل و پنجم اعضای این مجلس از اشخاص خبیر و بصیر و متدین و محترم مملکت منتخب میشوند. سی نفر از طرف قرین الشرف اعلیحضرت همایونی استقرار می یابند . پانزده نفر از اهالی تهران پانزده نفر از اهالی ولایات و سی نفر از طرف ملت پانزده نفر با انتخاب اهالی تهران و پانزده نفر با انتخاب اهالی ولایات .

اصل چهل و ششم پس از انعقاد سنا تمام امور باید بتصویب هر دو مجلس باشد ، اگر آن امور در سنایا از طرف هیئت وزراء عنوان شده باشد اول در مجلس سنا تنقیح و تصحیح شده با کثرت آراء قبول و بعد بتصویب مجلس شورای ملی برسند ولی اموری که در مجلس شورای ملی عنوان میشود برعکس از این مجلس بمجلس سنا خواهد رفت مگر امور مالیه که مخصوص بمجلس شورای ملی خواهد بود و قرارداد مجلس در امور مذکوره باطلاع مجلس سنا خواهد رسید که مجلس مزبور ملاحظات خود را بمجلس ملی اظهار نماید ولیکن مجلس ملی مختار است ملاحظات مجلس سنارا بعد از مذاقه لازمه قبول یابد نماید ،

اصل چهل و هفتم مادام که مجلس سنا منعقد نشده فقط امور بعد از تصویت مجلس شورای ملی بصدقه همایونی موشح و بموقع اجرا گذارده خواهد شد .

اصل چهل و هشتم هر گاه مطلبی که از طرف وزیری پس از تنقیح و تصحیح در مجلس سنا بمجلس شورای ملی رجوع میشود قبول نیافت در صورت اهمیت مجلس ثالثی مرکب از اعضاء مجلس سنا و مجلس شورای ملی بحکم انتخاب اعضاء دو مجلس و بالسویه تشکیل یافته در ماده متنازع فیها رسیدگی میکند . نتیجه رأی این مجلس را در شورای ملی قرائت میکنند اگر موافقت دست داد فیها و الا شرح مطلب را بعرض حضور ملوکانه میرسانند هر گاه رأی مجلس شورای ملی را تصدیق فرمودند مجری میشود و اگر تصدیق نفرمودند امر بتجدید مذاکره و مذاقه خواهند فرمود و اگر باز اتفاق آراء حاصل نشد و مجلس سنا با اکثریت دو نلث آراء انفصال مجلس شورای ملی را تصویب نمودند و هیئت وزراء هم جدا گانه انفصال مجلس شورای ملی را تصویب نمودند فرمان همایونی بانفصال مجلس شورای ملی صادر میشود و اعلیحضرت همایونی در همان فرمان حکم بتجدید انتخاب میفرماید و مردم حق خواهند داشت منتخبین سابق را مجدداً انتخاب کنند .

اصل چهل و نهم منتخبین جدید تهران باید بفاصله یکماه و منتخبین ولایات بفاصله سه ماه حاضر شوند و چون منتخبین دار الخلافه حاضر شدند مجلس افتتاح و مشغول کار خواهند شد لیکن در ماده متنازع فیها گفتگو نمیکنند تا منتخبین ولایات برسند . هر گاه مجلس جدید پس از حضور تمام اعضاء با کثرت تام همان رأی سابق را امضاء کرد ذات مقدس همایونی آن رأی مجلس شورای ملی را تصویب فرموده امر با اجرا میفرماید .

اصل پنجاهم در هر دوره انتخابیه که عبارت از دو سال است بیکنوبت بیشتر امر بتجدید منتخبین نخواهد شد .

اصل پنجاه و یکم مقرر آنکه سلاطین اعقاب و اخلاف ما حفظ این حدود و اصول را که برای تشدید مبانی دولت و تاکید اساس سلطنت و نگهبانی دستگاه معدلت و آسایش ملت بر قرار و معجزی فرمودیم و وظیفه سلطنت خود دانسته در عهده شناسند. فی شهر ذی القعدة الحرام ۱۳۲۴. هو الله تعالی، این قوانین اساسی مجلس شورای ملی و مجلس سنا که حاوی پنجاه و یک اصل است صحیح است چهاردهم شهر ذی القعدة ۱۳۲۴ محل صحه هما یونی. امضاء و لبعهد و امضاء مشیرالدوله

متمم قانون اساسی: بسم الله الرحمن الرحيم

اصولی که برای تکمیل قوانین اساسیه مشروطیت دولت علیه ایران بر قانون اساسی که در تاریخ چهاردهم شهر ذی القعدة الحرام یکهزار و سیصد و بیست و چهار بصحه مرحوم مغفور شاهنشاه سعید مظفرالدین شاه قاجار نورالله مضعمه موشح شده اضافه میشود از قرار ذیل است کلیات: **اصل اول** - مذهب رسمی ایران اسلام و طریقه حقه جعفریه اثنی عشریه است و باید پادشاه ایران دارا و مروج این مذهب باشد.

اصل دوم مجلس مقدس شورای ملی که بتوجه و تأیید حضرت امام عصر عجل الله فرجه و بذل مرحمت اعلی حضرت شاهنشاه اسلام خلد الله سلطانه و مراقبت حجج اسلامیه کثر الله امثالهم و عامه ملت ایران تأسیس شده است باید در هیچ عصری از اعصار مواد قانونیه آن مخالفتی با قواعد مقدسه اسلام و قوانین موضوعه حضرت خیر الانام صلی الله علیه و آله وسلم نداشته باشد و معین است که تشخیص مخالفت قوانین موضوعه با قواعد اسلامیه بر عهده علمای اعلام ادام الله برکات وجودهم بوده و هست. لهذا رسماً مقرر است در هر عصری از اعصار هیئتی که کمتر از پنج نفر نباشد از مجتهدین و فقههای متدینین که مطلع از مقتضیات زمان هم باشند باین طریق که علمای اعلام و حجج اسلام مرجع تقلید شیعه، اسامی بیست نفر از علما که دارای صفات مذکور باشند معرفی بمجلس شورای ملی بنمایند پنج نفر از آنها را یا بیشتر بمقتضای عصر اعضا، مجلس شورای ملی بالاتقان یا بحکم قرعه تعیین نموده بسمت عضویت بشناسند تا موادی که در مجلس عنوان میشود بدقت مذاکره و غوررسی نموده هر یک از آن مواد معنونه که مخالفت با قواعد مقدسه اسلام داشته باشد طرح و رد نمایند که عنوان قانونیت پیدا نکنند و رأی این هیئت علماء در این باب مطاع و متبع خواهد بود و این ماده تا زمان ظهور حضرت حجة عصر عجل الله فرجه تغییر پذیر نخواهد بود.

اصل سوم - حدود مملکت ایران و ایالات و ولایات و بلوکات آن تغییر پذیر نیست مگر بموجب قانون. **اصل چهارم** - پایتخت ایران طهران است

اصل پنجم - الوان رسمی بیرق ایران سبز و سفید و سرخ و علامت شیر و خورشید است

اصل ششم - جان و مال اتباع خارجه مقیمین خاک ایران مأمون و محفوظ است مگر در مواردی که قوانین مملکتی استثنای میکند.

اصل هفتم - اساس مشروطیت جزاً و کلاً تعطیل بردار نیست.

حقوق ملت ایران

اصل هشتم - اهالی مملکت ایران در مقابل قانون دولتی متساوی الحقوق خواهند بود
اصل نهم - افراد مردم از حیث جان و مال و مسکن و شرف محفوظ و مصون از هر نوع تعرض هستند و متعرض احدی نمیتوان شد مگر بحکم و ترتیبی که قوانین مملکت معین می نماید.

اصل دهم - غیر از مواقع ارتکاب جنحه و جنایات و تقصیرات عمده هیچکس را نمیتوان فوراً دستگیر نمود مگر بحکم کتبی رئیس محکمه عدلیه بر طبق قانون و در آن صورت نیز باید گناه مقصر فوراً یا منتهی در ظرف بیست و چهار ساعت با و اعلام و اشعار شود.

اصل یازدهم - هیچکس را نمیتوان از محکمه که باید در باره او حکم کند منصرف کرده مجبوراً بمحکمه دیگر رجوع دهند.

اصل دوازدهم - حکم و اجرای هیچ مجازاتی نمیشود مگر بموجب قانون.

اصل سیزدهم - منزل و خانه هر کس در حفظ و امان است. در هیچ مسکنی قهر نمیتوان داخل شد مگر بحکم و ترتیبی که قانون مقرر نموده.

اصل چهاردهم - هیچکس از ایرانیان را نمیتوان نفی بلد یا منع از اقامت در محلی یا مجبور باقامت محل معینی نمود مگر در مواردی که قانون تصریح میکند.

اصل پانزدهم - هیچ ملک را از تصرف صاحب ملک نمیتوان بیرون کرد مگر با مجوز شرعی و آن نیز پس از تعیین و تأدیه قیمت عادلانه است.

اصل شانزدهم - ضبط املاک و اموال مردم بعنوان مجازات و سیاست ممنوع است مگر بحکم قانون.

اصل هفدهم - سلب تسلط مالکین و متصرفین از املاک و اموال متصرفه ایشان بهر عنوان که باشد ممنوع است مگر بحکم قانون.

اصل هیجدهم - تحصیل و تعلیم علوم و معارف و صنایع آزاد است مگر آنچه شرعاً ممنوع باشد
اصل نوزدهم - تأسیس مدارس بمخارج دولتی و ملتی و تحصیل اجباری باید مطابق قانون وزارت علوم و معارف مقرر شود و تمام مدارس و مکاتب باید در تحت ریاست عالی و مراقبت وزارت علوم و معارف باشد

اصل بیستم - عامه مطبوعات غیر از کتب ضلال و مواد مضره بدین مبین آزاد و ممیزی در آنها ممنوع است ولی هر گاه چیزی مخالف قانون مطبوعات در آنها مشاهده شود نشر دهنده یا نویسنده بر طبق قانون مطبوعات مجازات میشود. اگر نویسنده معروف و مقیم ایران باشد ناشر و طابع و موزع از تعرض مصون هستند.

اصل بیست و یکم - انجمن‌ها و اجتماعاتی که موجب فتنه دینی و دنیوی و مخل نظم نباشند در تمام مملکت آزاد است ولی مجتمعی بسا خود اسلحه نباید داشته باشند و ترتیباتی را که قانون در این خصوص مقرر میکند باید متابعت نمایند. اجتماعات در شوارع و میدانهای عمومی هم باید تابع قوانین نظمی باشد.

اصل بیست و دوم - مراسلات پستی کلیتاً محفوظ و از ضبط و کشف مصون است مگر در مواردی که قانون استثناء میکند.

اصل بیست و سوم - افشاء یا توقیف مخبرات تلگرافی بدون اجازه صاحب تلگراف ممنوع است مگر در مواردی که قانون معین میکند.

اصل بیست و چهارم - اتباع خارجه میتوانند قبول تبعیت ایران را بنمایند قبول و بقای آنها بر تبعیت و خلع آنها از تبعیت بموجب قانون جدا گانه است.

اصل بیست و پنجم - تعرض بأمورین دیوانی در تقصیرات راجع بشاغل آنها محتاج بتحصیل اجازه نیست مگر در حق وزراء که رعایت قوانین مخصوصه در این باب باید بشود.

قوای مملکت

اصل بیست و هشتم - قوای مملکت ناشی از ملت است. طریقه استعمال آن قوا را قانون اساسی معین مینماید :

اصل بیست و نهم - قوای مملکت بسه شعبه تقسیم میشود :

اول - قوه مقننه که مخصوص است بوضع و تهنید قوانین و این قوه ناشی میشود از اعلیحضرت شاهنشاهی و مجلس شورای ملی و مجلس سنا و هر یک از این سه منشأ حق انشاء قانون را دارد ولی استقرار آن موقوف است بعدم مخالفت باموازین شرعیه و تصویب مجلسین و توشیح بصفحه همایونی لکن وضع و تصویب قوانین راجعه بدخل و خرج مملکت از مختصات مجلس شورای ملی است. شرح و تفسیر قوانین ازوظائف مختصه مجلس شورای ملی است. دوم - قوه قضائیه و حکمیه که عبارت است از تمیز حقوق و این قوه مخصوص است بمحاکم شرعیه در شرعیات و بحاکم عدلیه در عرفیات. سیم - قوه اجرائیه که مخصوص بادشاه است یعنی قوانین و احکام بتوسط وزراء و مأمورین دولت بنام نامی اعلیحضرت همایونی اجرا میشود بشرطی که قانون معین میکند.

اصل بیست و نهم - قوای ثلاثه مزبوره همیشه از یکدیگر ممتاز و منفصل خواهد بود.

اصل بیست و نهم - منافع مخصوصه هریالت و ولایت و بلوک بتصویت انجمنهای ایالتی و ولایتی بموجب قوانین مخصوصه آن مرتب و تسویه میشود

حقوق اعضای مجلسین

اصل سی ام - وکلای مجلس شورای ملی و مجلس سنا از طرف تمام ملت وکالت دارند نه فقط از طرف طبقات مردم یا ایالات و ولایات و بلوکاتی که آنها را انتخاب نموده اند.

اصل سی و یکم - یک نفر نمیتواند در زمان واحد عضویت هر دو مجلس را دارا باشد.

اصل سی و دوم - چنانچه یکی از وکلادر ادارات دولتی موظفاً مستخدم بشود از عضویت مجلس منفصل میشود و مجدداً عضویت او در مجلس موقوف باستعفای از شغل دولتی و انتخاب از طرف ملت خواهد بود.

اصل سی و سوم - هر یک از مجلسین حق تحقیق و تفحص در هر امری از امور مملکتی دارند

اصل سی و چهارم - مذاکرات مجلس سنا در مدت انفصال مجلس شورای ملی بی نتیجه است

حقوق سلطنت ایران

اصل سی و پنجم - سلطنت و دینه ایست که بموهبت الهی از طرف ملت بشخص پادشاه مفوض شده .

اصل سی و ششم - سلطنت مشروطه ایران در شخص اعلیحضرت شاهنشاهی السلطان محمد علی شاه قاجار ادام الله سلطنته و اعقاب ایشان نسلاً بعد نسل برقرار خواهد بود .

اصل سی و هفتم - ولایت عهد در صورت تعداد اولاد به پسر اکبر پادشاه که مادرش ایرانی الاصل و شاهزاده باشد میرسد و در صورتی که برای پادشاه اولاد ذکور نباشد اکبر خاندان سلطنت با رعایت الاقرب فالاقرب بر تبه ولایتعهد نایل میشود و هر گاه در صورت مفروضه فوق اولاد ذکوری برای پادشاه بوجود آید حقاً ولایتعهد باو خواهد رسید .

اصل سی و هشتم - در موقع انتقال سلطنت ولیعهد وقتی میتواند شخصاً امور سلطنت را متصدی شود که سن او بهیچده سال بالغ باشد چنانچه باین سن نرسیده باشد باتصویب هیئت مجتمه مجلس شورای ملی و مجلس سنا نایب السلطنه برای او انتخاب خواهد شد تا هیچده سالگی را بالغ شود .

اصل سی و نهم - هیچ پادشاهی بر تخت سلطنت نمیتواند جلوس کند مگر اینکه قبل از تاجگذاری در مجلس شورای ملی حاضر شود با حضور اعضای مجلس شورای ملی و مجلس سنا و هیئت وزراء برقرار زیر قسم یاد نماید :

من خداوند قادر متعال را گواه گرفته بکلام الله مجید و بآنچه نزد خدا محترم است قسم یاد میکنم که تمام هم خود را مصروف حفظاستقلال ایران نموده حدود مملکت و حقوق ملت را محفوظ و محروس بدارم قانون اساسی مشروطیت ایران را نگهبان و برطبق آن قوانین مقرر سلطنت نمایم و در ترویج مذهب جمعی اثنی عشری سعی و کوشش نمایم و در تمام اعمال و افعال خداوند عزشانه را حاضر و ناظر دانسته منظوری جز سعادت و عظمت دولت و ملت ایران نداشته باشم و از خداوند مستعان در خدمت بترقی ایران توفیق میطلبم و از ارواح طیبه اولیای اسلام استمداد میکنم .

اصل چهلم - همینطور شخصی که بنیابت سلطنت منتخب میشود نمیتواند متصدی این امر شود مگر اینکه قسم مزبور فوق رایاد نموده باشد .

اصل چهل و یکم - در موقع رحلت پادشاه مجلس شورای ملی و مجلس سنا لزوماً منعقد خواهد شد و انعقاد مجلسین زیاده از ده روز بعد از فوت پادشاه نباید بتعویق بیفتد .

اصل چهل و دوم - هر گاه دوره وکالت و کلای هر دو یا یکی از مجلسین در زمان حیوة پادشاه منقضی شده باشد و کلای جدید در موقع رحلت پادشاه هنوز معین نشده باشند و کلای سابق حاضر و مجلسین منعقد میشود .

اصل چهل و سوم - شخص پادشاه نمیتواند بدون تصویب و رضای مجلس شورای ملی و مجلس سنا متصدی امور مملکت دیگری شود .

اصل چهل و چهارم - شخص پادشاه از مسئولیت مبری است وزراء دولت در هر گونه امور مسئول مجلسین هستند .

اصل چهل و پنجم - کلیه قوانین و دستخطهای پادشاه در امور مملکتی وقتی اجرا میشود که بامضای وزیر مسئول رسیده باشد و مسئول صحت مدلول آن فرمان و دستخط همان وزیر است .

اصل چهل و هشتم - عزل و نصب وزراء بموجب فرمان همایون پادشاه است.

اصل چهل و نهم - اعطای درجات نظامی و نشان و امتیازات افتخاری بامراعات قانون مختص شخص پادشاه است.

اصل چهل و دهم - انتخاب مأمورین رایسه دوائر دولتی از داخله و خارجه باتصویب وزیر مسئول از حقوق پادشاه است مگر در مواقعی که قانون استثناء نموده باشد ولی تعیین سایر مأمورین راجع به پادشاه نیست مگر در مواردی که قانون تصریح میکند.

اصل چهل و یازدهم - صدور فرامین و احکام برای اجرای آن قوانین از حقوق پادشاه است بدون اینکه هرگز اجرای آن قوانین را تعویق یا توقیف نماید.

اصل پنجاهم - فرقرمائی کل قشون بری و بحری باشخص پادشاه است

اصل پنجاه و یکم - اعلان جنگ و عقد صلح با پادشاه است.

اصل پنجاه و دوم - عهدنامه‌هایی که مطابق اصل بیست و چهارم قانون اساسی مورخه چهاردهم ذی‌قعدة یکهزار و سیصد و بیست و چهار استتار آنها لازم باشد بعد از رفع محظور همیشه منافع و امنیت مملکتی اقتضا نمود تا توضیحات لازمه باید از طرف پادشاه بمجلس شورای ملی و سنا اظهار شود .

اصل پنجاه و سوم - فصول مخفیة هیچ عهدنامه مبطل فصول آشکار آن عهدنامه نخواهد بود.

اصل پنجاه و چهارم - پادشاه میتواند بمجلس شورای ملی و مجلس سنا را بطور فوق‌العاده امر بانقضاء فرماید.

اصل پنجاه و پنجم - ضرب‌سکه باموافقت قانون بنام پادشاه است.

اصل پنجاه و ششم - مخارج و مصارف دستگاه سلطنتی باید قانوناً معین باشد.

اصل پنجاه و هفتم - اختیارات و اقتدارات سلطنتی فقط همان است که در قوانین مشروطیت حاضره تصریح شد.

راجع بوزراء

اصل پنجاه و هشتم - هیچکس نمیتواند بمقام وزارت برسد مگر آنکه مسلمان و ایرانی الاصل و تبعه ایران باشد.

اصل پنجاه و نهم - شاهزادگان طبقه اولی یعنی پسر و برادر عموی پادشاه عصر نمیتوانند بوزارت منتخب شوند .

اصل شصتم - وزراء مسئول مجلسین هستند و در هر مورد که از طرف یکی از مجلسین

احضار شوند باید حاضر گردند و نسبت باموری که محول بآنهاست حدود مسئولیت خود را منظور دارند.

اصل شصت و یکم - وزراء علاوه بر اینکه بشپهائی مسئول مشاغل مختصه وزارت خود هستند بهینت اتفاق نیز در کلیات امور در مقابل مجلسین مسئول و ضامن اعمال یکدیگرند.

اصل شصت و دویم - عده وزرا را بر حسب اقتضاء قانون معین خواهد کرد.

اصل شصت و سوم - لقب وزارت افتخاری بکلی موقوف است.

اصل شصت و چهارم - وزراء نمیتوانند احکام شفاهی یا کتبی پادشاه مستمسک قرار داده سلب مسئولیت از خودشان بنمایند.

اصل شصت و پنجم - مجلس شورای ملی یا سنا میتواند وزراء را در تحت مؤاخذه و محاکمه در آورند.

اصل شصت و ششم - مسئولیت وزراء و سیاستی را که راجع بآنها میشود قانون معین خواهد نمود.

اصل شصت و هفتم - در صورتیکه مجلس شورای ملی یا مجلس سنا با کثرت تمامه عدم رضایت خود را از هیئت وزراء یا وزیری اظهار نمایند آن هیئت یا آن وزیر از مقام وزارت منزول میشود.

اصل شصت و هشتم - وزراء موظفاً نمیتوانند خدمت دیگر غیر از شغل خودشان در عهده گیرند.

اصل شصت و نهم - مجلس شورای ملی یا مجلس سنا تقصیر وزراء در محضر دیوانخانه تمیز عنوان خواهند نمود. دیوانه مزبوره با حضور تمام اعضاء مجلس محاکمات دائره خود محاکمه خواهد کرد مگر وقتیکه بموجب قانون اتهام و اقامه دعوی از دائره ادارات دولتی مرجوعه بشخص وزیر خارج و راجع بخود وزیر باشد.

تنبيه - مادامی که محاکمه تمیز تشکیل نیافته است هیئتی منتخب از اعضاء مجلسین بعده متساوی نایب مناب محاکمه تمیز خواهد شد.

اصل هفتادم - تعیین تقصیر و مجازات وارده بر وزراء در موقعی که مورد اتهام مجلس شورای ملی یا مجلس سنا شوند و بادر امور اداره خود دچار اتهامات شخصی مدعیان گردند منوط بقانون مخصوص خواهد بود.

اقتدارات محاکمات

اصل هفتاد و یکم - دیوان عدالت عظمی و محاکم عدلیه مرجع رسمی تظلمات عمومی هستند و قضاوت در امور شرعیه با عدول مجتهدین جامع الشرایط است.

اصل هفتاد و دویم - منازعات راجعه بحقوق سیاسیه مربوط بمحاکم عدلیه است مگر در مواعقی که قانون استثنا نماید.

اصل هفتاد و سوم - تعیین محاکم عرفیه منوط بحکم قانون است و کسی نمیتواند بهیچ اسم و رسم محاکمه برخلاف مقررات قانون تشکیل نماید.

اصل هفتاد و چهارم - هیچ محاکمه ممکن نیست منعقد گردد مگر بحکم قانون.

اصل هفتاد و پنجم - در تمام مملکت فقط يك دیوانخانه تمیز برای امور عرفیه دایر خواهد بود آن هم در شهر پایتخت و این دیوانخانه تمیز در هیچ محاکمه ابتداء رسیدگی نمیکند مگر در محاکماتی که راجع بوزراء باشد.

اصل هفتاد و هشتم - انعقاد کلیه محاکمات علنی است مگر آنکه علنی بودن آن مغل نظم یا منافی عصمت باشد در این صورت لزوم اخفارا محکمه اعلان مینماید.

اصل هفتاد و نهم - در ماده تقصیرات سیاسیه و مطبوعات چنانچه محرمانه بودن محاکمه صلاح باشد باتفاق آراء جمیع اعضاء محاکمه بشود.

اصل هفتاد و دهم - احکام صادره از محاکم باید مدلل و موجه و محتوی فصول قانونیه که برطبق آنها حکم صادر شده است بوده و علناً قرائت شود.

اصل هفتاد و یازدهم - در مواد تقصیرات سیاسیه و مطبوعات هیئت منصفین در محاکم حاضر خواهند بود. **اصل هشتادم** - رؤسا و اعضاء محاکمه عدلیه بترتیبی که قانون عدلیه معین میکند منتخب و بموجب فرمان همایونی منصوب میشوند.

اصل هشتاد و یکم - هیچ حاکم محکمه عدلیه را نمیتوان از شغل خود موقتاً یا دائماً بدون محاکمه و ثبوت تقصیر تشریح داد مگر اینکه خودش استعفا نماید.

اصل هشتاد و دوم - تبدیل مأموریت حاکم محکمه عدلیه ممکن نمی شود مگر برضای خود او.

اصل هشتاد و سوم - تعیین شخص مدعی عموم یا تصویب حاکم شرع در عهده پادشاه است.

اصل هشتاد و چهارم - مقرری اعضاء محاکم عدلیه بموجب قانون معین خواهد شد.

اصل هشتاد و پنجم - رؤسای محاکم عدلیه نمیتوانند قبول خدمات موظفه دولتی را بنمایند مگر اینکه آن خدمت را مجاناً بر عهده گیرند و مخالف قانون هم نباشد.

اصل هشتاد و ششم - در هر کرسی ایالتی يك محکمه استیناف برای امور عدلیه مقرر خواهد شد بترتیبی که در قوانین عدلیه مصرح است.

اصل هشتاد و هفتم - محاکم نظامی موافق قوانین مخصوصه در تمام مملکت تأسیس خواهد شد.

اصل هشتاد و هشتم - حکمیت منازعه در حدود ادارات و مشاغل دولتی بموجب مقررات قانون بمحکمه تمیز راجع است.

اصل هشتاد و نهم - دیوانخانه عدلیه و محکمه ها و وقتی احکام و نظامنامه های عمومی و ایالتی و ولایتی و بلدی را مقرر خواهند داشت که آنها مطابق با قانون باشند.

در خصوص انجمن های ایالتی و ولایتی

اصل نودم - در تمام ممالک محروسه انجمنهای ایالتی و ولایتی بموجب نظامنامه مخصوص مرتب میشود و قوانین اساسیه آن انجمنها از اینقرار است.

اصل نود و یکم - اعضاء انجمنهای ایالتی و ولایتی بلاواسطه از طرف اهالی انتخاب میشوند مطابق نظامنامه انجمنهای ایالتی و ولایتی.

اصل نود و دوم - انجمنهای ایالتی و ولایتی بدون نظارت تامه در اصلاحات راجعه بمنافع

عائمه دارند با رعایت حدود قوانین مقررہ .
اصل نود و سیم صورت خرج و دخل ایالات و ولایات از هر قبیل بتوسط انجمنهای ایالتی و ولایتی طبع و نشر میشود .

در خصوص مالیه

اصل نود و چهارم - هیچ قسم مالیات برقرار نمیشود مگر بحکم قانون .
اصل نود و پنجم - مواردی را که از دادن مالیات معاف توانند شد قانون مشخص خواهد نمود .
اصل نود و ششم - میزان مالیات را همه ساله مجلس شورای ملی با کثرت تصویب و معین خواهد نمود .
اصل نود و هفتم - در موارد مالیاتی هیچ تفاوت و امتیازی فیما بین افراد ملت گذارده نخواهد شد .
اصل نود و هشتم - تخفیف و معافیت از مالیات منوط بقانون مخصوص است .
اصل نود و نهم - غیر از مواقعی که قانون صراحتاً مستثنی میدارد بهیچ عنوان از اهالی چیزی مطالبه نمیشود مگر باسم مالیات مملکتی و ایالتی و ولایتی و بلدی .
اصل صد - هیچ مرسوم و انعامی بخزینہ دولت حواله نمیشود مگر بموجب قانون .
اصل صد و یکم - اعضای دیوان محاسبات را مجلس شورای ملی برای مدتیکه بموجب قانون مقرر میشود تعیین خواهد نمود .

اصل صد و دوم - دیوان محاسبات مأمور بمعاینه و تفکیک محاسبات اداره مالیه و تفریغ حساب کلیه محاسبین خزانه است و مخصوصاً مواظب است که هیچیک از فقرات مخارج معینہ در بودجه از میزان مقرر تجاوز نموده تغییر و تبدیل نپذیرد و هر وجهی در محل خود بمصرف برسد و همچنین معاینه و تفکیک محاسبه مختلفه کلیه ادارات دولتی را نموده اوراق سند خرج محاسبات را جمع آوری خواهد کرد و صورت کلیه محاسبات مملکتی را باید بانضمام ملاحظات خود تسلیم مجلس شورای ملی نماید .
اصل صد و سیم - ترتیب و تنظیم و اداره دیوان بموجب قانون است .

قشون

اصل صد و چهارم - ترتیب گرفتن قشون را قانون معین میکند تکالیف و حقوق اهل نظام و ترقی در مناصب بموجب قانون است .

اصل صد و پنجم - مخارج نظامی هر ساله از طرف مجلس شورای ملی تصویب میشود .
اصل صد و ششم - هیچ قشون نظامی خارجه بخدمت دولت قبول نمیشود و در نقطه از نقاط مملکت نمیتواند اقامت و باعبور کند مگر بموجب قانون .

اصل صد و هفتم - حقوق و مناصب و شئون اهل نظام سلب میشود مگر بموجب قانون .

سواد دستخط مبارک همایونی : بسمه تبارک و تعالی

متمم نظامنامه اساسی ملاحظه شد تماماً صحیح است و شخص همایون ما انشاء الله حافظ و ناظر کلیه آن خواهیم بود . اعقاب و اولاد ما هم انشاء الله مقوی این اصول و اساس مقدس خواهند بود .

۲۹ شعبان قوی ئیل ۱۳۲۵ در قصر سلطنتی طهران